

بررسی تأثیر مؤلفه‌های امنیتی مؤثر بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در فضاهای جمعی (مورد مطالعه: پارک دانشجو تهران)

هدیه دبیری

دانشجوی دکتری، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

لیلا زارع^۱

استادیار، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۹/۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۶/۲

چکیده

استفاده از فضاهای جمعی بخش مهمی از زندگی روزمره است، فضاهای عمومی به‌عنوان مکان‌های ملاقات برای مردم عمل می‌کنند، بنابراین این مکان‌ها باید از امنیت کافی برخوردار باشند تا افراد بتوانند در آن با آرامش به تبادل اطلاعات با یکدیگر بپردازند. شهر به‌عنوان بستر زیست آدمی می‌بایست سرشار از عرصه‌های جمعی برای تعاملات اجتماعی باشد ولی در توسعه شتاب‌زده شهرهای امروزی توجه به فضاهای جمعی با امنیت که به‌عنوان یکی از نیازهای اساسی بشر امروزی می‌باشد کم‌رنگ شده است. هرچه فضاهای شهری مطلوب‌تر باشند و با معیارهای اصیل، طراحی و محافظت شوند، میزان جذب انسان‌ها به فضا افزایش یافته و به‌مراتب زمان حضور افراد در فضا نیز افزایش می‌یابد. پارک‌ها نیز به‌عنوان یکی از فضاهای جمعی در فضای شهری همواره مورد توجه بوده‌اند. در پژوهش حاضر هدف بر آن است تا با تحلیل در پارک دانشجوی تهران به‌عنوان یک فضای جمعی، میزان سطح تعاملات اجتماعی در این فضا مورد بررسی قرار گیرد و به بررسی نظر کاربران درباره‌ی تأثیر مؤلفه‌های امنیتی در فضا پرداخته شود. بدین منظور ۵۰ پرسشنامه با در نظر گرفتن چهار فرضیه بین کاربران پارک دانشجو به‌صورت تصادفی پخش گردید و با بهره‌مندی از نرم افزار به تجزیه و تحلیل داده‌ها در قالب جداول مکتوب پرداخته شد. آزمون و بررسی فرضیات تحقیق با استفاده از آماره استیودنت (t)، همبستگی و رگرسیون صورت گرفته است. نتایج گویای آن است که سطح تعاملات اجتماعی در این پارک در حد متوسطی قرار دارد و از نظر کاربران فضا، بین فاکتورهای مؤثر بر امنیت در اجتماع‌پذیری، نورپردازی، اندازه فضا و آزادی جهت درنگ کردن در سطح نامطلوبی قرار دارند.

کلمات کلیدی: امنیت، تعاملات اجتماعی، فضاهای جمعی، پارک دانشجو، تهران.

امنیت یکی از مهم‌ترین ارکان سازنده در هر فضا می‌باشد که در جذب شهروندان و درک فضا توسط آنان نقش به‌سزایی ایفاء می‌کند. فضاهای عمومی شهری به‌عنوان کانونی که اقبال مختلف مردم در آن حضور می‌یابند، نیازمند طراحی آگاهانه می‌باشند تا بتوانند نظر مخاطبان را به فضا جلب نمایند. یکی از مهم‌ترین معیارهای فراهم نمودن آسایش شهروندان در چنین فضاهایی، ارتقای امنیت محیطی است. امنیت به‌عنوان عامل روانی، برکشش و جذابیت فضای شهری می‌افزاید و آن را به مأمنی برای تجلی مدنیت تبدیل می‌کند. "افزایش امنیت در شهرها، افزون بر مزایای ظاهری چون تقویت هویت، سرزندگی، کارایی و زیبایی فضا، این مزیت را نیز دارا می‌باشد که مردم در فضای ایمن حضور مؤثرتری دارند و زندگی، فعالیت، سرمایه‌گذاری و کسب‌وکار رونق بیشتری می‌گیرد" (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۰:۵۲) و همچنین "احساس امنیت، یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک اجتماع و بستر رشد و توسعه و ثبات جامعه است" (ملکی، ۱۳۹۵:۱۳۵). یک فضای شهری اگر نتواند به توقعات کاربران خود پاسخ گوید، بسان موجود زنده‌ای است که دچار بیماری شده است، لذا با بهره‌گیری از مؤلفه‌های امنیت در طراحی فضاهای جمعی می‌توان حس امنیت در فضا را فراهم نمود و شرایط کالبد محیط را برای جذب شهروندان و تعاملات اجتماعی فراهم کرد و درنهایت میزان تمایل کاربران به حضور در فضا را افزایش داد. **استفاده از فضاهای جمعی** بخش مهمی از زندگی روزمره است. "فضای عمومی شهری با عملکرد ماده، فرهنگ، روح، اقتصاد و تاریخ مقدمه‌ای کامل درباره اصول تئوری طراحی شهری است و ویژگی‌های جوامع شهری را آشکار می‌کند" (xu & xue, 2017:306). انسان به‌عنوان موجودی اجتماعی نیازمند بستری مناسب برای حضور در فضاهای جمعی است. "فضاهای عمومی باید به گونه‌ای طراحی شوند که به نظر خوشایند و دعوت‌کننده باشند و از لحاظ بصری و جسمی در دسترس باشند" (Carmona, 2018:7). در کشور ما نیز تلاش برای ارتقاء اجتماع‌پذیری در قالب ایجاد فضاهای عمومی در مقیاس‌های مختلف شهری نمود پیدا کرده است. ایجاد مراکز محله‌ای، پارک‌ها و فرهنگسراها در مقیاس ناحیه‌ای و... از این جمله‌اند. این فضاها علاوه بر کارکردهای تعریف‌شده‌شان، در ایجاد و ارتقاء اجتماع‌پذیری ساکنان نقش عمده‌ای داشته و همچنین توانسته‌اند انسان‌ها را از کنج خانه و فردگرایی‌های رهایی بخشیده و به اجتماع بازگردانند. "پارک‌ها، به‌عنوان فضای عمومی به دلیل داشتن کارکردهای گوناگون اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی، جزء مهم‌ترین بخش‌های محیط شهری محسوب می‌شوند" (معرب و همکاران، ۱۳۹۵:۱۹۳) و "به خاطر داشتن منظر زیبا و وجود فضای سبز مورد استقبال مردم قرار می‌گیرند" (علی‌یاس، ۲۰۱۳:۱۳۹۷) لذا "احساس امنیت در پارک‌ها، از مهم‌ترین شاخص‌های کیفیت فضا محسوب می‌شود" (رهنما و حسینی، ۱۳۹۵:۲۲۹). در این پژوهش هدف بر آن است که به تاثیر امنیت در فضاهای جمعی در راستای تعامل اجتماعی پرداخته شود.

ماهیت اصلی این پژوهش ارتقاء سطح تعاملات اجتماعی به‌واسطه‌ی بهره‌مندی از مؤلفه‌های مؤثر امنیتی در طراحی فضاهای جمعی می‌باشد. تحقیق حاضر از نوع تحقیقات همبستگی و به لحاظ هدف، تحقیق کاربردی است. روش تحقیق، روش پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه می‌باشد. "در پژوهش‌های همبستگی برخی منابع حداقل حجم نمونه را ۳۰ نفر و برخی دیگر ۵۰ نفر ذکر کرده‌اند" (دلاور، ۱۳۸۸). لذا جامعه‌ی آماری ۵۰ نفر از کاربران بالای ۱۸ سال پارک دانشجو می‌باشند. روش نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی و در دسترس است و پرسشنامه

به نحوی تنظیم شده که در جهت سنجش معیارهای مؤثر بر امنیت در راستای جذب شهروندان به فضا و پاسخ به فرضیه پژوهش باشد. در این راستا پرسشنامه‌ای با ۲۶ گویه به صورت پنج درجه‌ای تنظیم شده است. در تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار spss استفاده شده است. روش آزمون و بررسی فرضیات با استفاده از آماره استیودنت (t) و همبستگی می‌باشد. روایی این پرسشنامه با استفاده از نظر متخصصان و مشورت با اساتید و اندیشمندان مربوط در این حوزه مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن با انجام آزمون آلفای کرونباخ مطابق جدول شماره ۳ در حد مطلوب به دست آمد.

جدول ۱- نتایج آزمون آلفای کرونباخ شاخص‌های مورد مطالعه (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

متغیر مورد مطالعه	تصویرسازی	نورپردازی مناسب	اندازه فضا	سازمان فضایی	آزادی جهت درنگ کردن	تسهیلات رفاهی	سهولت دسترسی
آلفای کرونباخ	۰/۸۲۱	۰/۶۵۴	۰/۷۳۸	۰/۷۰۱	۰/۸۰۸	۰/۶۷۵	۰/۷۱۲

چارچوب نظری

امنیت در زندگی پرهیاهوی امروزی از واژگان پراهمیتی است که به حس آسودگی انسان در مقابل آشوب‌ها و خطرات اشاره دارد. معنای لغوی امنیت، "رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، نگرانی یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین و ضامن است" (الماسی فر و انصاری، ۱۳۸۹: ۲۳). وجود امنیت در فضاهای عمومی از شاخصه‌های کیفی زندگی شهری است " (گلی و همکاران، ۱۳۹۴: ۹۸) و فضای جمعی به عنوان کانونی برای تعاملات اجتماعی و فرهنگی باید دارای ویژگی‌هایی نظیر امنیت باشد که بتواند مخاطب را به فضا جذب و ماندگار کند. بر اساس تئوری نیازها در هرم مازلو در ۱۹۶۸، امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای برای تعالی انسان تلقی می‌شود تا جایی که جان لنگ، نظریه پرداز مشهور امریکایی آن را در کنار سایر نیازهای فیزیولوژیکی انسان مانند غذا، سرپناه و بهداشت مطرح می‌کند. "امنیت یکی از حقوق اولیه انسانی ارزیابی می‌شود که باید در هر شرایطی تأمین شود" (محسنی و دیگران، ۱۳۹۷: ۱۱۴) و احساس امنیت در فضای شهری به عنوان یک مسئله و نیاز شهروندان مطرح است (رضانژاد و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۴). ایجاد حس امنیت در فضا منجر به آسایش و ارتباط مثبت با فضا و کاربران حاضر در آن می‌شود. درحقیقت زمانی که فرد از حضور در یک فضا احساس امنیت کند، تمایل به برقراری تعامل اجتماعی با دیگران نیز در وجودش تقویت می‌شود.

فاکتورهای مؤثر در ایجاد حس امنیت

۱- تصویرسازی

تکرار مناظر آشنا در فضاهای عمومی شهری، نه تنها حس غربت و اضطراب آن را از بین می‌برد، بلکه به مردم در مسیریابی کمک می‌کند و از گم شدن احتمالی و ترس ناشی از آن جلوگیری می‌کند و همچنین "یافتن فضاهای آشنا باعث احساس آرامش و امنیت در محیط خواهد شد" (بلالی اسکویی و دیگران، ۱۳۹۷: ۲۰۷-۲۰۸). این مسئله علاوه بر "ساخت اماکن و فضاهای آشنا، می‌تواند در قالب مبلمان شهری با سبک‌های آشنا نظیر نیمکت‌ها و سطل‌ها، کیوسک‌های تلفن و نظایر آن که از جمله عناصر الحاقی به محیط محسوب می‌شوند، نیز قابل حصول باشد" (الیاس زاده مقدم و ضابطیان، ۱۳۸۹: ۴۸). لذا با طراحی محیطی و خلق مبلمان‌های شهری، می‌توان هوشمندانه به بالا بردن حس تعلق خاطر و افزایش حس امنیت در فضاهای جمعی کمک کرد.

۲- نورپردازی

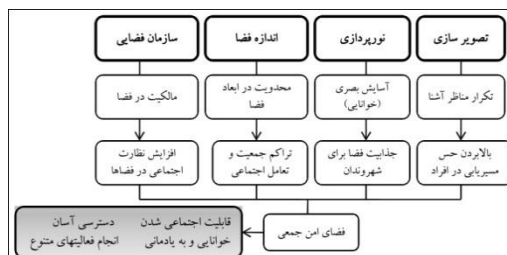
نورپردازی تصویر مثبتی از شب‌های شهر ایجاد نموده و به بالارفتن تعاملات اجتماعی کمک می‌کند. نور پردازی "تأمین کننده آسایش و امنیت استفاده کنندگان از فضا بوده و زمینه‌ای برای افزایش تعاملات اجتماعی شهروندان ایجاد می‌نماید" (صادقی و شمس، ۱۳۹۶:۸۶). نورپردازی مناسب در فضاهای جمعی منجر به ایجاد حیات شبانه می‌شود و حس امنیت را تقویت کرده و امکان حضور در فضا را برای زنان و کودکان را نیز فراهم می‌کند و همچنین "نورپردازی در فضاهای عمومی باعث افزایش عابر پیاده، کاهش فرصت‌های جرم و جنایت و تقویت تعاملات اجتماعی غیررسمی می‌شود" (Boomsma & Steg, 2014:22). "نورپردازی مناسب می‌تواند با ایجاد سکانس‌های متنوع و تقویت شاخص‌های کالبدی که یادآور خاطرات جمعی‌اند، باعث تقویت پویایی و رضایت استفاده‌کنندگان از فضاهای جمعی گردد" (Jin et al, 2017:228-235).

۳- اندازه فضا

رعایت اندازه در فضا نقش مؤثری در نظم‌دهی به کالبد محیط و ذهن کاربران و ایجاد حس امنیت دارد. مقصود از اندازه به‌عنوان مقدار و حساب معین هریک از اجزای یک فضا است به‌گونه‌ای که هر عنصر موجود در فضا دارای حد مشخص است. "هر فضای شهری توسط عناصر محدودکننده و مستقر در آن قابل شناسایی است و شخصیت آن تابع چگونگی و نظم حاکم بین این عناصر است" (میرحسینی و جهان‌بخش، ۱۳۹۵:۹۲). معیار اندازه فضا دربردارنده شاخص‌های مقیاس فضا و احساس ازدحام است. از نظر مامفورد "برای برقراری روابط اجتماعی در فضای شهری، محدودیت در اندازه فضا و تراکم جمعیت ضروری می‌باشد و بنا بر نظر کالینز در میدان‌های عظیم شهری مردم دچار اضطراب می‌شوند. در نهایت بیان می‌شود که هرچه اندازه‌ی فضا بزرگ‌تر باشد، احتمال وقوع رفتارهای آنومیک در فضا افزایش می‌یابد" (اکبری و پاک بنیان، ۱۳۹۱:۵۶). اندازه متعادل فضا در ایجاد حس تعادل روانی و امنیت کاربران نقش مؤثری دارد، لذا اگر فضا بیش از اندازه بزرگ و یا کوچک باشد حس اضطراب در فرد تشدید می‌شود و باعث افتراق از محیط می‌شود. در فضاهای جمعی مطلوب مراد از اندازه‌ی فضا دارا بودن مقیاس انسانی و تراکم جمعیتی مناسب (نه ازدحام و نه خلوتی) است.

۴- سازمان فضایی و نفوذپذیری

"سازمان فضایی ترتیب سازمان یافته مجموعه‌ای از فعالیت‌ها در فضا است" (کریمی و همکاران، ۱۳۹۶:۳۳) و "بر آن است تا نظم را به عنوان مفهومی بنیادین در سیستم شهری پدید آورد" (میثاقی و قادی‌کلائی، ۱۳۹۳:۹۴). وضعیت نفوذپذیری قلمروها، روشنی و وضوح سازمان فضایی و مرزهای قلمرو خصوصی و نیمه‌خصوصی و عمومی از یکدیگر موجبات کاهش نفوذپذیری (دسترسی)، افزایش نظارت اجتماعی و پیشگیری از جرایم می‌شود. "نفوذ پذیری فضای همگانی به تعداد راه‌ها و دسترسی‌هایی که برای عبور از یک نقطه به نقطه دیگر در نظر گرفته شده بستگی دارد" (خلقت دوست و دیگران، ۱۳۹۳:۶۲). در فضاهای جمعی ویژگی‌های دسترسی و شبکه‌های ارتباطی نقش مهمی در تأمین امنیت فضا را دارند.

تصویر ۱- فاکتورهای مؤثر در ایجاد فضای امن شهری (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸)

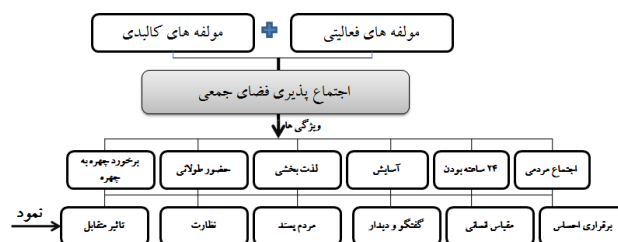
تعامل اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن

تعاملات اجتماعی یکی از مهم‌ترین جلوه‌های فضاهای شهری موفق می‌باشد. فضاهای جمعی به دلیل نقشی که در زندگی و مناسبات اولیه مردم ایفاء می‌کنند از اهمیت خاصی در ایجاد روابط اجتماعی برخوردار می‌باشند. "اجتماع پذیری به عنوان یکی از نیازهای اساسی انسان هنگامی امکان پذیر است که فضاها به نحوی طراحی شوند که به ایجاد تعامل اجتماعی پاسخ مناسب دهند" (Siramkaya & Aydin, 2017: 83). استفاده از واژه‌های اجتماع‌پذیر و اجتماع‌گریز، بیانگر کیفیت فضاهایی هستند که مردم را دور هم جمع می‌آورند یا از هم دور می‌کنند. "اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی موجب ارتقاء روحیه همبستگی و رشد فردی برای همه شهروندان بدون در نظر گرفتن جنسیت، قومیت، نژاد، سن یا سطح اجتماعی و اقتصادی می‌باشد" (Efroymson, et al, 2009: 16 & Kurniawati, 2012: 477). اگر یک فضای جمعی دارای ویژگی‌های مطلوبی باشد، قابلیت جذب انسان‌ها را فراهم می‌آورد. پارک‌ها به‌عنوان یکی از فضاهای جمعی نقش بالقوه‌ای در اجتماع‌پذیری و خلق تعاملات اجتماعی دارند. در ایجاد تعامل اجتماعی در فضاهای جمعی عوامل مختلفی نقش مؤثری دارند که در جدول ۱ به آن پرداخته شده‌است.

جدول ۲- عوامل ایجادکننده تعاملات اجتماعی در فضاهای جمعی (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸)

ردیف	عامل ایجادکننده	ویژگی‌ها
۱	نزدیکی یا مجاورت	برای همه گروه‌های سنی تعریف نمی‌شود.
۲	دوام	مدت زمان ماندگاری افراد در محیط و استفاده از فضای جمعی.
۳	آشنایی	حس الفت با محیط اطراف به لحاظ داشتن عناصر به پادمانی و محیط مناسب.
۴	آزادی جهت درنگ کردن	د استفاده از فضای عمومی ممکن است شامل یک یا چندین فعالیت در سطوح فضا با دلایل متفاوت باشد که لازمی آن احساس راحتی فیزیکی و آسایش روانی در مخاطب است.
۵	تسهیلات و خدمات	وجود امکانات و تسهیلات تأثیر مستقیمی بر نشاط اجتماعی فضای جمعی دارد و به بالا بردن تعامل در محیط کمک می‌کند، نظیر عناصری چون نیمکت‌ها، لبه‌ها، کیوسک‌های چندمنظوره، سطل زباله، سرویس‌ها، نشانه‌گذاری و تعریف مسیرها و ورودی‌ها.
۶	ویژگی‌های فیزیکی تجهیز کننده	طرح‌های فیزیکی فضا و محیط‌های ساخته‌شده اطراف از ویژگی‌های مهم محسوب می‌شوند که موفقیت آن به بهره‌مندی از عناصر زیبایی‌شناسی در محیط وابسته است.
۷	دسترسی	دعوت‌کننده بودن فضاهای عمومی و دسترسی آسان به این فضاها بر حضور مردم در فضا تأثیر بسزایی دارد که شامل قابلیت فضا به لحاظ کالبدی و بصری برای حضور و بهره‌مندی از آن در زمان‌ها و فصول مختلف سال است.
۸	حرکت	تأکید بر حرکت پیاده در اجتماع‌پذیری فضای عمومی عامل مهمی به شمار می‌رود. اولیت حرکت در فضای جمعی بر اساس اولیت پیاده‌منجر به آرامش روانی و لذت بصری از محیط و احساس امنیت می‌شود و حس سرزندگی را افزایش می‌دهد. "تجربه حیات پویای شهری و تحریک حسی از فضای جمعی تجاربی هستند که در شهر سواره وجود ندارند" (Salingeros, 2006).

بر اساس پژوهش‌های انجام‌شده، "عوامل مؤثر بر اجتماع‌پذیری در دودسته کلی عوامل «کالبدی» و «فعالیتی» قرار می‌گیرند" (دانشپور و چرخیان، ۱۳۸۶: ۲۳). عواملی که بر بعد کالبدی تأکید می‌کنند چون تأمین خلوت، قلمرو، خوانایی، آسایش و امنیت هستند و عواملی همچون تجارب محیطی، حضور و تعاملات اجتماعی بر بعد فعالیتی فضا اشاره دارند (تصویر ۲).

تصویر ۲- ویژگی های فضای اجتماع پذیر (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸)

۱- مؤلفه های کالبدی (مؤثر بر اجتماع پذیری)

"فضای کالبدی در هر محیطی، به مثابه سامانه‌ای فضایی عمل می‌کند و مشخصه‌های این سامانه فضایی بر تعاملات جمعی کاربران مؤثر است" (pasalar,2003). "محیط فیزیکی فراهم‌کننده امکانات و سازمان‌دهی فضایی است که نظام‌ها و الگوهای ویژه فعالیت در فضا را قوام می‌بخشد و دیگر فعالیت‌ها را کم‌رنگ می‌نماید، به عبارت دیگر محیط فیزیکی شکل‌گیری روابط جمعی را تسهیل نموده و سطح مطلوبی از خلوت را در فضای فعالیت فراهم می‌آورد. این امر شامل ابعاد، هندسه فضا و روابط و ارتباطات فضایی در فضاهای فعالیت است. مشخصه‌های لازم برای تداوم و پایایی آسایش افراد در محیط را فراهم می‌آورد و در نهایت محیط انسان‌ساخت، مولد و تضمین‌کننده احساسات، تجارب و ادراکات نمادین و زیبایی شناسانه است که به مثابه کیفیاتی در محیط، ادراکات کاربران را تحت تأثیر قرار می‌دهند" (Moleski & Lang,1986). "اشتیاق به فعالیت‌های جمعی در فضای زندگی در سطوح مختلف خانواده و جمع با سازمان فضای کالبدی رابطه دارد" (مقدم و همکاران، ۱۳۹۰:۲۹) و "کیفیت آن بر زیست ساکنان تأثیر به‌سزایی دارد" (پور احمد و دیگران، ۱۳۹۵:۲۵) و به "عنوان عامل مهم حس تعلق به مکان از آن یاد می‌شود" (جوان فروزنده و مطلبی، ۱۳۹۰:۳۲). عوامل کالبدی می‌توانند زمینه‌ساز ورود و سپس توقف افراد در درون فضا باشند، همچنین رعایت عواملی چون دسترسی، جاذبه‌های بصری و عوامل طبیعی در طراحی یک فضای جمعی می‌توانند نقش مؤثری در ایجاد حس امنیت داشته باشند و منجر به افزایش تعامل بین کاربران فضا شوند.

۲- مؤلفه های فعالیتی

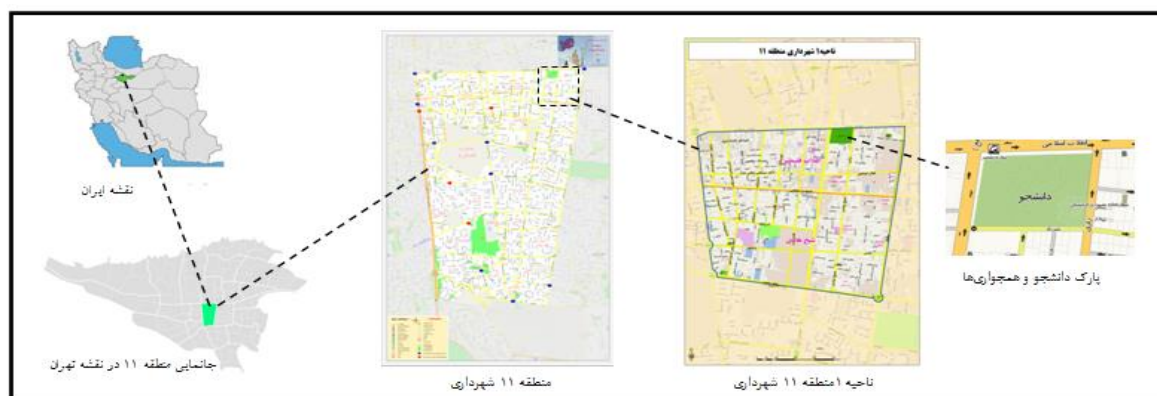
بعد فعالیتی فضاهای عمومی با فعالیت‌ها و کاربری‌های پیرامون مرتبط است. "ماهیت رفتاری یک فضا از طریق فعالیت‌های مختلفی شکل می‌گیرد، وقتی افراد در فضایی برای تماشا کردن و گوش دادن، فعالیت و حضور دارند با مشارکت غیرفعال، محیط فضا را زنده و پویا می‌کنند و تغییر شکل می‌دهند" (Ezzeldin & Assem,2019:2). "دل‌بستگی به مکان نه تنها توسط وجوه فیزیکی تقویت می‌شود بلکه کیفیت رفتارها و تعاملات اجتماعی در فضا نیز بر دل‌بستگی به آن مؤثر هستند" (Poil,2002). "وجود فضاهای کافی برای نشستن و وقوع رویدادهای خاص در فضا از قبیل نمایش‌های خیابانی، هنرهای عمومی و رخدادهایی از این دست که مردم را با یکدیگر پیوند می‌دهند، به جذابیت فضاها می‌افزایند، ویلیام وایت در این باره معتقد است: در فرایند چنین رخدادهایی، موقعیت‌هایی برای برقراری ارتباط بین مردم و تمایل به گفت‌وگو بین آنها ایجاد می‌گردد" (رضایی و همکاران، ۱۳۹۵:۱۸۷). در صورتیکه فضاهای جمعی نظیر پارک‌ها دارای مولفه‌های مناسب کالبدی و فعالیتی باشند محیطی ایمن محسوب می‌شوند و قابلیت جذب اقشار مختلف جامعه را فراهم می‌آورند که این امر در نهایت، میزان تعامل اجتماعی را در کاربری مورد نظر افزایش می‌دهد.

جدول ۳- مؤلفه‌های مؤثر در اجتماع‌پذیری و تأثیرات آن‌ها (منبع: دانشپور چرخیان، ۱۳۸۶، باندکی تغییر)

مؤلفه	ابعاد	تأثیرات
کابردی	- موقعیت قرارگیری و دسترسی‌ها	- تأمین آسایش روانی و فیزیکی
اجتماع‌پذیری	- شکل‌گیری و سامان‌دهی فضاها به لحاظ داشتن فرم، هندسه، نظم، هماهنگی، تنوع ابعاد و تناسبات	- لذت بردن از حضور در فضا
فعالیتی	- مشکلات و موانع حرکت استفاده‌کنندگان - ارزیابی عملکردی فضاها - نحوه استفاده کاربران از فضا - شرایط و ویژگی‌های اجتماعی انجام فعالیت	- تداوم حضور اجتماعی فعال در فضا - پذیرا بودن فضا جهت حضور افراد

منبع: یافته‌های پژوهش

محدوده مورد مطالعه پارک دانشجو واقع در شهر تهران ناحیه ۱، منطقه ۱۱ شهرداری به مساحت ۳۲۰۰۰ مترمربع است. این پارک از شمال به خیابان انقلاب، از غرب به خیابان ولیعصر و از شرق به خیابان رازی محدود است. این پارک قبل از انقلاب اسلامی و هم‌زمان با شکل‌گیری ابتدایی ساختار فعلی شهر ساخته شده است. پارک دانشجو در همسایگی بزرگ‌ترین بنای تئاتر تهران که محل گردهمایی هنرمندان، هنر دوستان و دانشجویان می‌باشد، قرار دارد. - این روزها دیگر پارک دانشجو به‌عنوان مکان امن برای دقایقی درنگ محسوب نمی‌شود و قابلیت جذب شهروندان برای تعامل در داخل فضا را نسبت به گذشته از دست داده است. براین اساس برای تحلیل این مشکل، پژوهش فوق با در نظر گرفتن چهار فرضیه به بحث در این‌باره پرداخته است.

تصویر ۳- موقعیت قرارگیری پارک دانشجو در نقشه جغرافیایی (منبع: سایت شهرداری منطقه ۱۱)

فرضیه ۱- تعامل اجتماعی در سطح این پارک پایین است.

میانگین پاسخ‌های مربوط به تعامل اجتماعی ۲/۶۸ که با استفاده از آزمون t تک گروهی با میانگین مورد انتظار ۳ مورد مقایسه قرار می‌گیرد.

جدول ۴- وضعیت تعامل اجتماعی در سطح پارک (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

متغیر مورد مطالعه	تعداد	میانگین پاسخ‌ها	میانگین مورد نیاز	T	Df	Sig
تعامل اجتماعی	۵۰	۲/۶۸	۳	-۱/۹۲	۴۹	۰/۰۶۱۰

با توجه به داده‌های مندرج در جدول ۴ نشان می‌دهد که تفاوت چشم‌گیری بین میانگین پاسخ‌ها با میانگین مورد انتظار وجود ندارد، بنابراین میزان تعامل اجتماعی بین کاربران حاضر در پارک در حد متوسط است.

فرضیه ۲- فاکتورهای مؤثر بر امنیت در اجتماع‌پذیری این فضا در سطح مناسبی قرار ندارند.

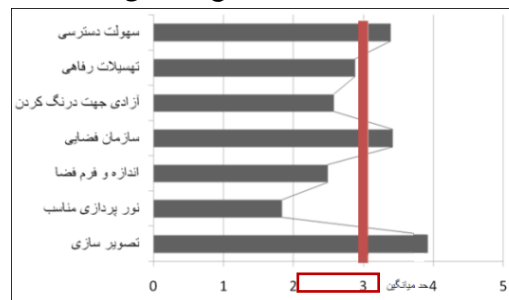
میانگین پاسخ‌ها در زمینه‌ی خرده مقیاس امکانات اجتماع‌پذیری در دو بعد کالبدی و فعالیتی (تصویرسازی، نورپردازی مناسب، اندازه فضا، سازمان‌فضایی، آزادی جهت درنگ کردن، تسهیلات رفاهی، سهولت دسترسی) محاسبه شده است و با استفاده از آزمون t تک‌گروهی با میانگین مورد انتظار ۳ مورد مقایسه قرار می‌گیرد.

جدول ۵- فاکتورهای مؤثر بر امنیت در اجتماع‌پذیری (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

متغیر مورد مطالعه	تعداد	میانگین پاسخ‌ها	میانگین مورد نیاز	T	Df	sig
تصویرسازی (بهره‌مندی از میلمان شهری مناسب در پارک)	۵۰	۳/۹۲	۳	۶/۹۵	۴۹	۰/۰۰۰۱
نورپردازی مناسب	۵۰	۱/۸۴	۳	-۸/۴	۴۹	۰/۰۰۰۱
اندازه فضا (شکل‌گیری و سامان‌دهی فضاها)	۵۰	۲/۴۹	۳	-۴/۱۳	۴۹	۰/۰۰۰۱
سازمان‌فضایی (تجمع برای فعالیت خاص)	۵۰	۳/۴۲	۳	۳/۴۹	۴۹	۰/۰۰۰۱
آزادی جهت درنگ کردن	۵۰	۲/۵۸	۳	-۴/۱۳	۴۹	۰/۰۰۰۱
تسهیلات رفاهی و خدمات	۵۰	۲/۸۸	۳	-۱/۱۲	۴۹	۰/۲۷
سهولت دسترسی	۵۰	۳/۳۹	۳	۳/۲۱	۴۹	۰/۰۰۲

با توجه به داده‌های جدول ۵، مقادیر آماری آزمون در مورد وضعیت تصویرسازی و سازمان‌فضایی و سهولت دسترسی به ترتیب $(x=۳/۹۲ و t=۶/۹۵ و sig=۰/۰۰۰۱)$ ، $(x=۳/۴۲ و t=۳/۴۹ و sig=۰/۰۰۰۱)$ ، $(x=۱/۸۴ و t=-۸/۴ و sig=۰/۰۰۰۱)$ و $(x=۳/۴۲ و t=۳/۴۹ و sig=۰/۰۰۰۱)$ می‌باشد که نشان می‌دهد تفاوت میان، میانگین به دست آمده با میانگین مورد انتظار آزمون یعنی ۳ وجود دارد و میانگین پاسخ‌ها بالاتر از حد متوسط می‌باشد. مقادیر آماری آزمون در مورد نورپردازی، اندازه فضا و آزادی جهت درنگ کردن به ترتیب $(x=۱/۸۴ و t=-۸/۴ و sig=۰/۰۰۰۱)$ ، $(x=۲/۴۹ و t=-۴/۱۳ و sig=۰/۰۰۰۱)$ ، $(x=۲/۵۸ و t=-۴/۱۳ و sig=۰/۰۰۰۱)$ می‌باشد که نشان می‌دهد تفاوت میانگین متغیرهای مورد مطالعه با میانگین مورد انتظار پایین‌تر از حد متوسط است. میانگین به دست آمده پاسخ‌ها در مورد متغیر تسهیلات رفاهی و خدمات یعنی $۲/۸۸$ با میانگین مورد انتظار ۳ تفاوت چشمگیری ندارد، بنابراین تسهیلات رفاهی مورد مطالعه در حد متوسط می‌باشد.

جدول ۶- مقایسه فاکتورهای مؤثر بر امنیت در اجتماع‌پذیری (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

فرضیه ۳- بین تعامل اجتماعی و حس امنیت در این فضای جمعی ارتباط وجود دارد.

برای بررسی رابطه بین تعامل اجتماعی و حس امنیت در فضا از ماتریس همبستگی استفاده شده است. جدول ۷ نتایج تحلیل را نشان می‌دهد.

جدول ۷- ماتریس همبستگی بین تعامل اجتماعی و حس امنیت (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

تعامل اجتماعی	شاخص‌های آماری	متغیرهای مورد مطالعه
-۰/۰۸۵	ضریب همبستگی	تصویرسازی
۰/۵۶	ارتباط	(بهره‌مندی از میلمان شهری مناسب در پارک)
۵۰	تعداد	
۰/۳۵	ضریب همبستگی	نورپردازی مناسب
۰/۰۱۴	ارتباط	
۵۰	تعداد	

۰/۳۲	ضریب همبستگی	اندازه فضا
۰/۰۲۲	ارتباط	(شکل‌گیری و سامان‌دهی فضاها)
۵۰	تعداد	
-۰/۱۹	ضریب همبستگی	سازمان فضایی (تجمع برای فعالیت خاص)
۰/۱۷	ارتباط	
۵۰	تعداد	
۰/۰۸۸	ضریب همبستگی	آزادی جهت درنگ کردن
۰/۵۴	ارتباط	
۵۰	تعداد	
۰/۴۵	ضریب همبستگی	تسهیلات رفاهی و خدماتی
۰/۰۰۱	ارتباط	
۵۰	تعداد	
۰/۲۷	ضریب همبستگی	سهولت دسترسی
۰/۰۵۶	ارتباط	
۵۰	تعداد	

در راستای پاسخ‌گویی به فرضیه سوم پژوهش نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون در جدول ۷ نشان داده شده است که از بین متغیرهای مورد مطالعه، نورپردازی مناسب، اندازه فضا، تسهیلات رفاهی با تعامل اجتماعی رابطه معنادار مثبت دارند. مقادیر آماری آزمون به ترتیب $(r=0/35, sig=0/014)$ و $(r=0/32, sig=0/022)$ و $(r=0/45, sig=0/001)$ است. لذا با بهره‌مندی از فاکتورهای مؤثر در ایجاد حس امنیت می‌توان در کاربران فضا تأثیر مطلوبی به جهت جذب و حضور آن‌ها در فضا ایجاد نمود.

فرضیه ۴- بهره‌مندی از مؤلفه‌های امنیتی در فضا، توان افزایش تعاملات اجتماعی را دارند.

در راستای بررسی این مؤلفه‌ها از نتایج رگرسیون استفاده شده است.

جدول ۸- فهرست متغیرهای وارد شده در تحلیل متغیرهای امنیتی فضا بر تعامل اجتماعی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

متغیر پیش‌بینی وارد شده	متغیر ملاک	روش
تسهیلات رفاهی و خدمات	تعامل اجتماعی	گام به گام

نتایج جدول ۸، نشان می‌دهد که فقط متغیر تسهیلات رفاهی وارد تحلیل رگرسیون گام به گام شده است.

جدول ۹- خلاصه مدل رگرسیون متغیرهای امنیتی فضا بر تعامل اجتماعی کاربران (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

متغیر	R	R ²	AR ²	SE
تسهیلات رفاهی و خدمات	۰/۴۴	۰/۲	۰/۱۷	۱/۱۲

در راستای پاسخ‌گویی به این فرضیه پژوهش، نتایج مجذور تعدیل شده ضریب همبستگی پیرسون چندگانه نشان می‌دهد که بر پایه این مدل تسهیلات رفاهی و خدمات ۰/۱۷ درصد واریانس تعامل اجتماعی در پارک را تبیین می‌کند. بنابراین می‌توان گفت، تسهیلات رفاهی و خدماتی توان تبیین تعامل اجتماعی کاربران را دارند.

جدول ۱۰- خلاصه تحلیل واریانس برای آزمون معناداری مدل رگرسیون متغیرهای پیش‌بینی و ملاک (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

متغیر	S.S	d.f	M.S	F	P
رگرسیون	۱۵/۲۱	۱	۱۵/۲۱	-	-
باقی مانده	۶۰/۷۶	۴۷	۱/۲۸	۱۲/۰۱۶	۰/۰۰۱
کل	۷۶/۲۲	۴۸			

نتایج آزمون تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که بر پایه این مدل، تسهیلات رفاهی و خدماتی $(P < 0/001)$ و $F = 12/016$ (به طور معناداری توانایی پیش‌بینی تعامل اجتماعی کاربران را دارند.

جدول ۱۱- ضریب رگرسیون پیش‌بینی (تسهیلات رفاهی) تعامل اجتماعی کاربران (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

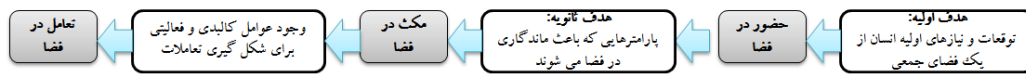
ضریب	B	S.E	Beta	T	P
ثابت	۰/۶۶	۰/۵۸	۱/۱	۱/۱	۰/۲۶

نتایج جدول ۱۱، باملاحظه وزن استاندارد شده بنا بر پایه این مدل نشان می‌دهد که انحراف معیار تغییر تسهیلات رفاهی و خدماتی باعث ۰/۴۳ انحراف معیار تغییر در تعامل اجتماعی کاربران می‌شود.

از این رو طبق مدل دوم معادله پیش‌بینی کننده تعامل اجتماعی کاربران را می‌توان این‌گونه نوشت: $y' = a + b_1x_1$ که y' پیش‌بینی تعامل اجتماعی کاربران، a ضریب ثابت که مقدار آن ۰/۶۶ است، b_1 ضریب تسهیلات رفاهی و خدماتی که مقدار آن ۰/۷۲ می‌باشد، X_1 بیانگر نمره تسهیلات رفاهی و خدماتی می‌باشد.

نتیجه‌گیری و دستاورد علمی پژوهشی

هدف اولیه جذب مردم حضور در فضایی است که این فضا، بستر شکل‌گیری تعاملات اجتماعی باشد. اگر این فضا بتواند توقعات و نیازهای اولیه که از آن فضا انتظار می‌رود را برآورده سازد، امکان حضور مردم در آن فضا فراهم می‌گردد، بدین معنا که ابتدا باید فضا معیارهای اولیه مورد نیاز نظیر، امنیت را دارا باشد تا فرد در فضا حضور یابد. یکی از راه‌های رسیدن به این حس امنیت، بهره‌مندی از مؤلفه‌های امنیتی مؤثر در طراحی فضا می‌باشد. هدف ثانویه آن است که فرد علاوه بر حضور در فضا تمایل به ارتباط و تعامل در فضا داشته باشد. یعنی فضا علاوه بر معیارهای اولیه نیازمند معیارهای دیگری نیز می‌باشد که پشتیبانی‌کننده مکث در فضا باشد. در حقیقت وجود عوامل کالبدی و فعالیتی مناسب به‌عنوان عوامل اصلی پشتیبانی‌کننده حضور، امکان برخورد‌های رودررو را افزایش می‌دهد و موجب شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در فضای امن می‌گردد. (تصویر ۴)

تصویر ۴- نحوه رسیدن به تعاملات اجتماعی در یک فضا (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸)

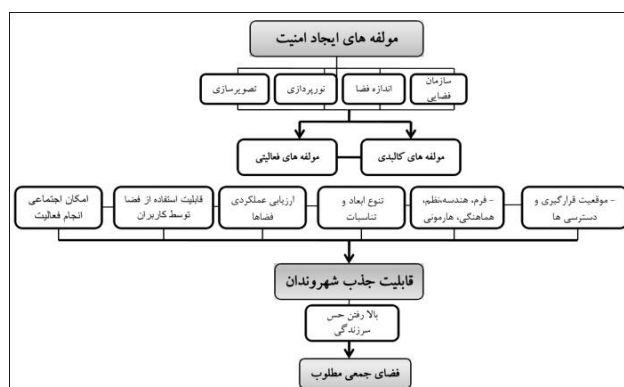
قرائت متون و نظریات اندیشمندان و نتایج حاصل از جامعه آماری درباره موضوع پژوهش نشان می‌دهد که بین شکل‌گیری تعاملات اجتماعی و حس امنیت در طراحی فضای جمعی رابطه معناداری وجود دارد. در واقع به دنبال عوامل مؤثر بر شکل‌گیری تعاملات دو بعد وجود دارد. یکی تأثیری که فضا بر مردم دارد و دیگری تأثیری که مردم بر امکان شکل‌گیری تعاملات می‌گذارند. مفهوم اول به معنای عوامل محیطی تأثیرگذار مانند عوامل کالبدی و عملکردی محیط می‌باشد و مفهوم دوم به معنای تأثیری که مردم بر روی یکدیگر می‌گذارند که مرتبط با آداب، سنن و فرهنگ جامعه می‌باشد و از مؤلفه‌های هویت و امنیت در طراحی نشأت می‌گیرند که می‌توان با طراحی مناسب، فضاهای جمعی به آن دست یافت. در مطالعه حاضر تعامل اجتماعی در سطح پارک دانشجو در حد متوسط قرار داشت و همچنین طبق ارتباطی که بین تعامل اجتماعی و حس امنیت در این فضای جمعی وجود داشت برخی از فاکتورهای مؤثر در حس امنیت نظیر نورپردازی، اندازه فضا و آزادی جهت درنگ کردن در سطح نامطلوبی قرار داشتند، لذا برای ارتقاء کیفی سطح زندگی در جامعه شهری امروز نیاز به فضاهای جمعی مطلوب حس می‌شود، فضاهایی که شهروندان با حضور در آن حس امنیت کنند. در راستای رسیدن به این هدف، بهره‌مندی از فاکتورهای انسانی، محیطی و طراحی هوشمندانه کارگشا می‌باشد. استفاده از مؤلفه‌های فعالیتی و کالبدی در فضاهای جمعی باعث جذب شهروندان به محیط می‌شوند که در نهایت باعث شکل‌گیری حس تعلق خاطر در انسان‌ها و بالا رفتن حس سرزندگی و نشاط در محیط‌های شهری می‌شود. (تصویر ۵) بر این اساس پیشنهاد می‌شود:

- در طراحی فضاهای جمعی نظیر پارک‌ها که به عنوان فضای جمعی باز تلقی می‌شوند، بهره‌مندی از فاکتورهای آسایش محیطی مد نظر (سایبان‌ها- نورگیرها) باعث می‌شود تا انسان از حضور در محیط احساس آرامش و راحتی داشته باشد و همچنین محیط مذکور در همه ساعات قابلیت استفاده را دارا باشد.

-در نظر گرفتن فضاهای ایمن برای برقراری تعاملات اجتماعی برای گروه‌های خاص در قالب فضاهای هم‌اندیشی، نظیر میدان‌های گفت‌وگو با هدف بالا بردن تعاملات رو در رو در سطوح پارک‌ها.

-طراحی ابعاد فضا به مقیاس انسانی باشد به گونه‌ای که انسان از حضور در فضا احساس امنیت و آرامش کند و از نقاط دنج که امکان ایجاد ترس و جرم را فراهم می‌کند در طراحی پرهیز شود. همچنین با بهره‌مندی از نمادهای شاخص در طراحی فضا باعث ایجاد تعلق خاطر و تصویرسازی در ذهن کاربران شویم.

-نورپردازی فضاها به صورتی باشد که در همه ساعات شبانه روز امکان دسترسی به کاربری مورد نظر میسر باشد و کاربر با حضور در فضا احساس امنیت نماید و با دریافت نور مناسب در شب بتواند مسیر خود را پیدا کند و امکان تعامل با دیگران را داشته باشد.

تصویر ۵- راهکار دستیابی به جذب شهروندان در فضاهای جمعی (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸)

منابع

- الیاس زاده، سید نصرالدین، ضابطیان، الهام. (۱۳۸۹). بررسی شاخص‌های برنامه ریزی شهری مؤثر در ارتقا امنیت زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی (نمونه موردی: بخش مرکزی شهر تهران نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، ۲(۴۴)، ۴۳-۵۶.
- الماسی فر، تیما، انصاری، مجتبی. (۱۳۸۹). بررسی امنیت محیطی در پارک‌های منطقه‌ای به‌عنوان بخشی از فضاهای شهری از دیدگاه زنان بر پایه رویکرد CPTED، دو فصل‌نامه مدیریت شهری، ۸(۲۵)، ۲۱-۳۴.
- اکبری، رضا، پاک بنیان، سمانه. (۱۳۹۱). تاثیر کالبد فضاهای عمومی بر احساس امنیت اجتماعی زنان بررسی تطبیقی در دو مجموعه مسکونی با الگوی متفاوت (متعارف و بلند مرتبه-نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، ۱۷(۲)، ۵۳-۶۴.
- بلالی اسکویی، آریتا، قره بگلو، مینو، حیدری ترکمانی، مینا. (۱۳۹۷). واکاوی نقش تصاویر ذهنی در ایجاد حس تعلق در محلات مطالعه موردی: محله شتریان شهر تبریز، فصلنامه جغرافیا(برنامه ریزی منطقه‌ای)، ۹(۱)، ۲۰۷-۲۲۸.
- پور احمد، احمد، حبیبیان، بهار، احمدنیا، محمدرضا. (۱۳۹۵). تحلیلی بر فضای کالبدی شهر اهواز، باغ نظر، ۱۳(۳۹)، ۲۵-۳۸.
- جوان فروزنده، علی و همکاران. (۱۳۹۰). مفهوم حس تعلق به مکان و عوامل تشکیل دهنده آن، هویت شهر، ۵(۸)، ۲۷-۳۷.
- خلقت دوست، روزبه، زمانی مقدم، افسانه، شمس آبادی، سیده تناز. (۱۳۹۲). رابطه سازمان فضایی و نفوذپذیری شهر با میزان امنیت اجتماعی از نظر شهروندان بر اساس مدل CPTED (مطالعه موردی: شهر کرج. مطالعات مدیریت شهری، ۵(شماره ۳ (پیاپی ۱۵))، ۵۱-۶۰.
- دانشپور، سید عبدالهادی، چرخچیان، مریم. (۱۳۸۶). فضاهای عمومی و عوامل مؤثر بر حیات جمعی، مجله باغ نظر، ۴(۷)، ۱۹-۲۸.
- دلاور، علی. (۱۳۸۸). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: انتشارات رشد. چاپ هفتم.

- رضایی، ناهیده، محمدزاده، رحمت، عمرانی‌پور، علی. (۱۳۹۵). ارزیابی کیفیت اجتماعی مسیرهای ارتباطی باز و نیمه باز پردیس های دانشگاهی، مطالعه موردی: پردیس دانشگاه کاشان، دوفصلنامه معماری ایران، (۱۰)۱، ۱۸۳-۲۰۶.
- رضانژاد، مرضیه، کاظمی، سیدمهدی، رفیعیان، مجتبی، رکن الدین افتخاری، عبدالرضا. (۱۳۹۴). الگوی فضایی اندام وار احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری نمونه موردی: شهر بندر عباس، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۴(۳)، ۶۹-۸۴.
- رهنما، محمدتقی، حسینی، سید مصطفی. (۱۳۹۵). مطالعه احساس امنیت در پارکهای منطقه ۴ مشهد، مطالعات امنیت اجتماعی، ۴۷، ۲۲۹-۲۵۳.
- صادقی، علی رضا، شمس، فاطمه. (۱۳۹۶). ارائه راهبردهای نورپردازی فضاهای عمومی شهری با استفاده از مدل سوات و ماتریس برنامه ریزی استراتژیک کمی (مورد پژوهی: خیابان کریم خان زند، شیراز). دانش شهرسازی، (۱)۱، ۸۵-۱۰۰.
- علی یاس، زینب. (۱۳۹۷). ارزیابی مولفه‌های کیفیت محیط بر میزان حضور مردم در پارک ها مطالعه موردی: ۵ پارک در مقیاس‌های مختلف در شهر بندر عباس، فصلنامه جغرافیا(برنامه ریزی منطقه ای)، ۸(۳)، ۲۴۹-۲۵۸.
- کریمی، آرام، پور طاهری، مهدی و احمدی، حسن. (۱۳۹۶). تحلیل سازمان فضایی و سطح بندی نظام فضایی و سطح بندی نظام شهری استان کردستان و ارائه الگوی توسعه نظام شهری، مطالعات محیطی هفت حصار، ۵(۱۹)، ۳۱-۵۲.
- کلانتری، حسین و همکاران. (۱۳۹۰). راهکارهای اجرایی حفظ و احیای بافت تاریخی شهر تهران-محلہ سیروس (چاله میدان)، پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی، تهران.
- گلی، علی، قاسم زاده، بهنام، فتح بقالی، عاطفه، رمضان مقدم، اجاری، یاسمن. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر در احساس امنیت اجتماعی زنان در فضاهای عمومی شهری (مطالعه ی موردی: پارک ائل گلی تبریز)، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات راهبردی زنان، ۱۸(۶۹)، ۹۷-۱۳۶.
- محسنی، علی، جاوندانی مقدم، مهدی، حاجی، محسن. (۱۳۹۷). تحول پارادایم مفهوم قدرت و امنیت در عصر جهانی شدن و تاثیر آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، ۸(۳)، ۹۹-۱۲۶.
- مقدم، گلرخ، بحرینی، سیدحسین، عینی‌فر، علیرضا. (۱۳۹۰). تحلیل اجتماع پذیری محیط کالبدی متأثر از ادراک طبیعت در محیط انسان ساخت مطالعه موردی نمونه‌های مسکونی شهر همدان، نشریه هنرهای زیبا، ۳(۴۵)، ۲۷-۳۸.
- مغرب، یاسر، سادات، مهدیس، صالحی، اسماعیل. (۱۳۹۵). تحلیل و بررسی سرزندگی پارک‌های جدید شهری (نمونه موردی: پارک آب و آتش تهران)، مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۸(۲۰)، ۱۹۳-۲۰۸.
- ملکی، یدالله. (۱۳۹۵). شهر و امنیت اجتماعی از منظر آموزه‌های دینی، آمایش محیط، ۹(۳۳)، ۱۳۳-۱۵۳.
- میرحسینی، زینب السادات، جهان‌بخش، حیدر. (۱۳۹۵). بررسی تاثیر مولفه‌های کالبدی بافت تاریخی بر امنیت محیطی گردشگران مطالعه موردی: محله چرخاب شهر اردکان، هویت شهر، ۱۰(۲۸)، ۸۹-۱۰۴.
- میثاقی، سید محمود، قادیکلانی، محسن. (۱۳۹۳). اصول سازمان دهی فضایی بافتهای شهری برخوردار از عناصر شاخص مذهبی مطالعه موردی: اما مزاده عباس ساری و امامزاده اسماعیل قائم شهر، فصلنامه شهر ایرانی- اسلامی، ۱۵، ۸۷-۹۷.
- Boomsma, C., & Steg, L. (2014). The effect of information and values on acceptability of reduced street lighting. *Journal of Environmental Psychology*, 39, 22-31.
- Carmona, Matthew. (2018), Principles for public space design, planning to do better, *URBAN DESIGN International* 24(1), 1-17.
- Ezzeldin, Mohamad & Assem Ayman. (2019), A GIS-Based Spatio-Temporal Analysis for Social Events Carried Out in Urban Public Space, Conference: AR-UP, Architecture & Urbanism... A Smart Outlook, At Cairo - Egypt.
- Efroymson, D. & Thi Kieu Thanh Ha, T. & Thu Ha, Ph. (2009). *Public Spaces: How They Humanize Cities*. Dhaka: Health Bridge - WBB Trust.
- Jin, H., Li, X., Kang, J., Kong, Z. (2017), an Evaluation of the Lighting Environment in the Public Space of Shopping Centers, *Building and Environment*, 115, 228-235.
- kurniawati, W. (2012). public space for marginal people. *procedia - social and Behavioral Sciences*: (36): 476-484.

- Moleskl, Walter Hand, Long, Jon.(1986). Organizational Goals and Human Needs in Office Planning, In Jean D.Wineman(Ed), Behavioral Issue in office Design, Van Nostrand Reinhold Company, new york.
  - pasalar,Celen(2003),The effect of spatila on students interactions in middle schools:Multiple case analysis,unpublished thesis for degree of doctor of philosophy faculty of North Carolina State University.
  - Poll,Enric.(2002),The theoretical background of the city identity-sustainability network, Environment and Behavior,Vol 34,8-25 .
  - Salingaros,N.(2006), A Theory of Architecture, Umbau: Verlag herald Puschel.
  - Siramkaya, S.B. & Aydin, D. (2017). The effect of spatial configuration on social interaction: a syntactic evaluation of a faculty building. Global Journal of Arts Education. 7(3), 83-92.
  - xu ,Hui & xue, Bin.(2017), Key indicators for the resilience of complex urban public spaces,Vol 12,306-313 .
- <http://region11.tehran.ir>.-